

Szakmai ülészek

A közgyűlés másnapján a helyi csoport a keszthelyi Agrártudományi Főiskola előadótermeiben szakmai ülészeket tartott. Párhuzamos üléseken két téma került megbeszélésre. Az egyik *Sitkey János* vezetésével a termelésfejlesztés egyes kérdéseit tárgyalta, a másik *dr. Tóth Sándor* elnöklete alatt az erdők többoldalú hasznosításának kérdéseivel foglalkozott. A témafelvetést számos korreferátum kísérte, majd az ülészek valamennyi résztvevője előtt *dr. Keresztesi Béla* hangulatos diavetítéssel kísérve ismertette az erdők és fák szerepét a Balatonmellék táji megjelenésében.

Szakülés az erdőgazdasági termelésfejlesztés egyes kérdéseiről

SITKEY JÁNOS: A termelésfejlesztés egyes kérdései az erdőgazdálkodásban

Már hagyományossá vált, hogy vándorgyűléseink alkalmával szakmai ismereteink bővítése, gondolataink kicserélése céljából foglalkozunk meghatározott szakmai kérdésekkel. Az idei vándorgyűlés alkalmával is két ülésen foglalkozunk szakmai kérdéssel. *Egyiken az erdők több oldalú hasznosításával*, inkább a közjóléti szerepével, és itt ezen az ülésen az erdőgazdálkodás termelésfejlesztési kérdéseivel.

Az erdőgazdaságnak, mint termelési ágazatnak, feladata: az erdők telepítése, felújítása, fenntartása, az erdők sokirányú hasznosságának biztosítása, elsősorban a népgazdaság faanyag szükségletének hazai forrásból való kielégítésének állandó fokozása. Úgy hiszem, senki által sem vitatott tény, hogy az egész ország érdekeit szem előtt tartó erdőgazdálkodásnak az erdők 1945-ben történt állami tulajdonba vétele nyitott utat. Ezzel megindulhatott a magyar erdőgazdálkodás új korszaka, melyben az egyéni haszonszerzés helyébe a közösség, a társadalom érdeke lépett.

A két világháború közötti időt Magyarországon az elégtelen erdőtelepítés jellemzi. Erdőterületünk a felszabadulás előtt 15 év alatt csak 15 ezer ha-ral, erdősültségünk pedig 0,1%-kal nőtt. A felszabadulás óta folyó erdősítés mintegy 330 ezer ha-ral növelte az erdőterületünket, s ez 3,25%-os erdősültség emelkedést jelent. A felszabadulás előtti időben az elégtelen erdőtelepítés érthető, hisz a kapitalista viszonyok között az erdőművelés nem fejlődhetett megfelelően, mert az erdők felnevelése rendszerint hosszú időszakot vesz igénybe és ez nem ösztönözte a magánérdekeket szem előtt tartó erdőbirtokosokat arra, hogy tőkéjüket erdőtelepítésbe fektessék.

A megváltozott társadalmi rendszer megadta a lehetőséget és biztosította a fejlődés alapfeltételét az erdőgazdálkodásban. A népgazdaság többi ágazatához hasonlóan összhangban áll az egész népgazdaság fejlődésével, tervszerűen megjavítja az erdők fafajösszetételét, növeli a fatermőképességüket, új erdők telepítésének anyagi fedezetét biztosítja. Az erdőművelés fejlődése a munkák gépesítésével, a munka termelékenységének emelésére ment végbe. Számadatok igazolják azt a fejlődést, amely a felszabadulástól az erdőgazdaságokban végbement. Az állami erdőgazdaságok fejlődése mind a gazdálkodás belterjességét illetően, mind a műszaki fejlesztést illetően Európa viszonylatában is elismerésre méltó. Az erdőgazdaság dolgozói gyakorlati intézkedéseikkel, az adott körülmények között az erdőgazdálkodás alapvető feladatainak megvalósítására, tehát a népgazdaság fa-szükségletek lehető legnagyobb mértékben, a lehető leggazdaságosabb módon, a bővített újratermelés követelményeinek egyidejű érvényesítése mellett történő kielégítésére törekedtek és törekszenek.

Úgy hiszem, e tömör megfogalmazást és a konkrét meghatározást illetően a jövő feladataira való tekintettel érdemes a kérdést boncolgatni. Az 1961. évi VII. törvény végrehajtásának befejezésével az erdők kezelését, mint tulajdonviszonyait illetően rendezést nyert. 1965. évvégi állapot szerint az ország erdőterületének 72,9%-a van az állami erdőgazdaságok kezelésében, 5,4% egyéb állami vállalatok kezelésében, 21,1% a termelőszövetkezetek kezelésében és 0,6% egyéb közigazgatási kezelésben van. Ezek szerint az erdőterületek közel háromnegyed része az állami erdőgazdaságok irányítása alatt áll. Így a termelés-fejlesztés alapfeltétele biztosított. A nem erdőgazdaságok kezelésében levőkben a törvényvégrehajtás dolga, hogy a „tőkés gazdaság” tárgyaként való visszaélést elkerültesse.

Mint ahogy már többször elhangzott, az erdőgazdaságok az elmúlt 20 év alatt jelentős eredményeket értek el az erdőfelújítás, erdőtelepítés, erdőnevelés, erdővédelem és a szaporítóanyag termelés terén. Az 1955. évvel kezdődő szakaszban a mennyiségi feladatok mellett mindinkább a minőségi feladatok léptek előtérbe. Az akkor még kínzó fahiány a rontott erdők átalakításának szükségességére, a belterjes nevelővágásokra és elsősorban a gyorsannövő fafajok telepítésére irányította a figyelmet. A feladatok sokrétűsége és nagysága, az elkövetett hibák elemzése azonban arra is rámutatott, hogy nem járhatók már az irányításnak, tervezésnek, a feladatok rendszerezésének régi útjai. Az élet parancsolóan követelte egy olyan erdőművelési koncepció kidolgozását, mely megteremtse a termelőhely adta lehetőségeknek és a népgazdasági érdekeknek összhangját, meghatározza továbbá az erdőművelési irányelveket, eljárásokat és technológiákat, s ezzel egységes alapot teremtsen az irányítók, tervezők és végrehajtók számára egyaránt. Az erdő- és termőhelytipológiai rendszerre épült táji erdőművelési irányelvek kialakítása jelentős mérföldkő volt az erdőművelés és így az erdőgazdálkodás történetében. Az erdőművelés fejlesztésének főbb irányelvei az utóbbi időben sem változtak, hisz a jövőben is azt az alapelvet tekintjük irányadónak, hogy a lehető leggazdaságosabban, minél több és jobb minőségű fát termesszünk tartamosan a népgazdaság számára.

A technika rohamos fejlődésével és a fafelhasználásnak fokozásával napjainkban mindjobban elkülönül a természetes és mesterséges erdőgazdálkodás. A gépek alkalmazására alkalmas sík és enyhe lejtésű dombvidéken az ültetvényszerű erdőgazdálkodás térhódításával kell számolnunk. Itt fejlett agrotechnikával és gyorsannövő fafajok termesztésével rövid idő alatt nagyobb fatermés érhető el, mint a természetes, vagy természetszerű erdőgazdálkodás esetén.

Erdeinknek hozzávetőlegesen 60%-án folytatunk a jövőben is természetes, illetve természetszerű gazdálkodást a termőhelynek megfelelő, nagyrészen őshonos fafajokkal. Itt is törekednünk kell a meglévőknél értékesebb és több faanyagot adó faállományok nevelésére (luc, duglász, vörös- és simafenyő). A többi területre ültetvényszerű erdő kerül. Számolnunk kell azzal, hogy az eltérő gazdálkodás következtében sajátos erdőművelési eljárások alkalmazása szükséges. Ez mind a fafajmegválasztásban, a telepítésben, illetőleg a felújításban, mind az erdőnevelés módszereiben bekövetkezik, mert eltérő a fatermesztéssel elérendő célunk és ennek megfelelően más-más állományszerkezetben más lesz az állományok növekedése és fejlődése. Az ültetvényszerű erdőben belterjes erdőnevelést kell végezni, viszont a természetesekben takarékoskodnunk kell a munkával. Ezen elveknek megfelelően tovább kell fejlesztenünk a táji erdőművelés irányelveit, a lehetőség szerint racionalizálni kell az eljárásokat és technológiákat. Ki kell dolgozni az erdőnevelés és a szaporítóanyagtermesztés új irányelveit és eljárásait.

Az új gazdaságirányítási rendszer a gazdálkodó egységek jogkörének szélesítését, gazdasági önállóság fokozását írja elő. Az utasításként kiadott feladatok

mellett nagyobb szerepet kapnak a közvetett szabályozás eszközei, melyeket a terv-célok érdekében tudatosan használnak fel. A központi utasítási rendszer helyébe a koordinálás lép. Véleményem szerint az erdőgazdaságok fejlettsége biztosíték, hogy a szigorú központi utasítási rendszert ez utóbbi felváltsa. Erdőgazdaság-politikánk egyik legfontosabb alapelve, hogy az erdőgazdálkodást továbbra is hatósági utasítás jellegű üzemtervekkel kell szabályozni. Ebből következik, hogy az üzemtervi ellátottságot a lehető leghamarabb biztosítani kell. Az üzemtervezés során fel kell tárni a fahasználati, fatermésfokozási lehetőségeket, ennek érdekében üzemtervről-üzemtervre egyre pontosabbá kell tennünk az állományállapot felvételt, a termőhelyfeltárást és az üzemtervezési rendszernek alkalmasnak kell lenni arra, hogy adatai alapján a faanyag- és fakészletgazdálkodáshoz alkalmas információ bármely időpontban, bármely szinten rendelkezésre álljon. Ez a műszaki információs rendszer lehetővé teszi, hogy a központi koordináció tudja, hogy az igények honnan elégíthetők ki célszerűen és a fafelhasználást terelő eszközökkel milyen irányban kell befolyásolni. A hazai termelésű faanyag iránti igényeket döntő mértékben az erdőgazdaságok kezelésében levő erdők elégítik ki. Az üzemterveknek a tervkorlátok fokozatos leszűkítése miatt erdészeti, erdőgazdasági, majd országos szinten olyan adatokat kell nyújtaniuk, amelyek alapján reálisan fel lehet mérni a hazai fatermésből rendelkezésre bocsátható faanyagot fafaj mélységben. A felhasználóknak elsősorban a fűrész- és lemezipari profil kialakításához, a kereskedelemnek az import megtervezéséhez választék mélységben van szüksége adatokra. Ennek érdekében a fafajok vastagsági méretmegoszlása, az állományok minősége, valamint az előző években elért választék-megoszlás alapján a fahasználati keretet az üzemterv 5—5 évre szóló tervezésben, választék prognózis mélységben célszerű, ha tárgyalja. A faimport helyes arányainak kialakítása csak úgy lehetséges, ha nagyobb távlatban tudjuk megmondani, hogy mit produkálhatunk a hazai erdőkből. Sőt a hazai erdők teljesítőképességének felmérése azt is lehetővé teszi, hogy a fafelhasználás profilját a hazai lehetőségek messzemenő kihasználására alapítsuk. Ez módot nyújt a lehetőségeink figyelembevételével az import maximális csökkentésére, ill. az export fokozására.

Erdőgazdálkodásunkban a felszabadulást követő időszakban vette kezdetét az erdei munkának ipari jellegűvé váló átalakulása. Az átalakulás igen lassú, és nehézségekkel terhelt. Évszázados szokásokat, módszereket kellett megszüntetni, ugyanakkor fizikai dolgozóktól a felső vezetőkhöz el kellett sajátítani a gépi munkák és technológiák elméleti és gyakorlati ismereteit. Az erdőgazdasági munkák ipari jellegűvé tételét több fontos szempont indokolja és sürgeti. Korunk gazdálkodásában eredményt növelni csak technikai racionalizálással lehet. A technikai racionalizálás két összetevőjén át hat: az egyik a gépesítés, a másik a munkaszervezés. A gépesítés szervezés nélkül, vagy fordítva nem elég. A kettőnek közösen kell hatnia. Biztosítani kell tehát az erdőgazdálkodási munkákban a technikai, műszaki bázist, ill. annak tárgyi és személyi feltételeit, hogy a gépesítés és a munkaszervezés útján elérhető eredmények a speciálisan hosszú termelési periódus alatt megvalósuljanak.

Az erdőgazdasági munkák átalakítását bizonyos szociális és munkaerőgazdálkodási kérdések is sürgetik. Közismert, hogy Európában az erdei munkások száma évenként közel 5%-kal csökken. A szomszédos Ausztriában is gyakori téma az erdei munkások számának csökkenése, az előregedés. Ha más formában is, de nálunk is szükséges a kérdés felvetése. Aggasztó a dolgozók átlagos életkora és az utánpótlás lehetősége. Csak az ipari jellegűvé átalakult erdőgazdasági munkákkal tudunk dolgozóinknak az ipari szintet legalább megközelítő munkakörülményt

biztosítani, s csak termelékenyebb munkával tudjuk ellensúlyozni az állandóan csökkenő számú munkaerőt.

A fakitermelési módszereket illetően nem másolhatjuk le és nem utánozhatjuk a szomszédos, vagy távoli országok technológiáit, csak tanulmányozhatjuk, amennyiben azok fafajmegoszlás, terepviszonyok, általános ipari fejlettség tekintetében a mienkkel megegyeznek. A korszerű módszereket nem kívánjuk kizárólagosan a gépi és mechanizációs szemlélettel vizsgálni, hanem a körülmények együttes értékelésével főleg a gazdaságosság szemszögéből. Az természetes, hogy hazai kis és középüzemi fakitermeléseinket nem kívánjuk fakombájnokkal elvégezni. A fakitermeléseink jelenlegi szintjének elérését a gépek alkalmazásán kívül két tényező, a feltárás és koncentráció terén bekövetkezett előrehaladás nagyban segítette. Hangsúlyozni kívánom, hogy a racionális erdőgazdálkodás alapja a korszerű úthálózat, amely nemcsak a különböző ágazati tevékenység elvégzésére, hanem a megnövekedett üzemfenntartási és üzemirányítási (munkásszállítás stb.) feladatok ellátására is szolgál.

A gépesítés és a munkaszervezés terén tett intézkedések nem hozhatnak jelentős sikert a fakitermelésben, amíg egy erdészet többszáz munkahelye területileg erősen szétszóródott. Ebből adódó következmények irányították rá a figyelmet a munkahelyek koncentrálására. A koncentrált munkaterületeken a munkák szervezését és irányítását jól szolgálta és szolgálja a már bevezetett szakosított munkavezetés ott, ahol a szakosítás alapfeltételei — személyzet, terület, felszerelés — biztosítottak voltak.

Általános törekvés a fakitermelésben minden műveletet, amit nem feltétlenül az erdőn kell végezni, központi, teljesen gépesített munkahelyre helyezni át. Ez a munkahely a manipulációk csökkentése és a munkások szociális körülményeinek javítása érdekében célszerűen vasúti rakodó. Ezeknek a gépesített telephelyeknek a segítségével növelhetjük az erdőgazdasági munka ipari jellegét, s ezen keresztül az erdőgazdaságok eredményét. Korábban a fatermelés és faanyagmozgatás egymástól időben és térben elválasztott munkafolyamat volt. A gépesítés jelenlegi korszakában ezek a keretek feloldódtak, az egyes műveletek összefolynak, mások áthelyeződnek, ezáltal két elválasztott folyamat összefolyik és az egész munka egyszerűsödik.

Összefoglalva az erdőgazdálkodás termelés-fejlesztési alapfeltételeit, tehát feladatunk

- az adott termőhelyeknek legjobban megfelelő, tehát a legkisebb költséggel telepíthető,
- a legnagyobb növedéket adó fafajok és állományok nevelése,
- az üzemtervszerű gazdálkodás megvalósítása,
- a fakitermelés terén a mindenkori szükségletekkel összhangban maximális iparifa-hányad elérése,
- a termelés gazdaságosságának állandó fokozása és ehhez
- a leggazdaságosabb munkaszervezet kialakítása.

Ennek szerves része a népgazdaság fafelhasználásának, a fa külkereskedelemnek, továbbá a fafeldolgozó iparágaknak, végül a fa árrendszerének az erdőgazdaságok adottságaival, lehetőségeivel összhangban történő oly irányú fejlesztése, amely a rendelkezésre álló faanyag leggazdaságosabb hasznosításával a népgazdaság legnagyobb mértékű faanyagellátását biztosítja.